

DOI: 10.31648/kpp.9828

Patrycja Brózek

Waganiec

ORCID: 0000-0002-3968-6594

patrycja.brozek9@gmail.com

Kara łączna orzekana przez adwokackie sądy dyscyplinarne – kilka wybranych refleksji

Wstęp

Istotnym zagadnieniem, na które warto zwrócić większą uwagę, gdyż wywołuje ono wiele różnych wątpliwości w praktyce, jest kwestia wymiaru kary łącznej orzekanej przez adwokackie sądy dyscyplinarne. W świetle aktualnie obowiązującej ustawy Prawo o adwokaturze¹ zgodnie z treścią art. 84²:

1. W razie jednoczesnego ukarania za kilka przewinień dyscyplinarnych sąd dyscyplinarny wymierza karę za poszczególne przewinienia, a następnie karę łączną. 2. Przy orzekaniu kary łącznej stosuje się następujące zasady: 1) w razie orzeczenia kary upomnienia i nagany wymierza się łączną karę nagany; 2) kary upomnienia i nagany nie podlegają łączeniu z karą pieniężną; 3) przy karach pieniężnych łączna kara pieniężna nie może przekraczać sumy tych kar i nie może być niższa od najwyższej z orzeczonych kar pieniężnych; 4) kara zawieszenia w czynnościach zawodowych nie podlega łączeniu z karami upomnienia, nagany i karą pieniężną; 5) przy orzeczonych za kilka przewinień karach rodzajowo różnych i karze wydalenia z adwokatury wymierza się karę łączną wydalenia z adwokatury, a w wypadku orzeczonych równocześnie kar pieniężnych karę tę orzeka się na zasadach przewidzianych w pkt 3. 3. W przypadku gdy obwiniony popełnił dwa lub więcej przewinień dyscyplinarnych, zanim zapadło

¹Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 1982 r., Nr 16, poz. 124).

²Należy nadmienić, że w świetle § 1 art. 85 Kodeksu karnego (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553, dalej jako k.k.) „jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu, sąd orzeka karę łączną, biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa”.

pierwsze, choćby nieprawomocne, orzeczenie co do któregośkolwiek z nich, wydaje się orzeczenie łączne, o ile orzeczone kary podlegają łączeniu według zasad przewidzianych w ust. 2.

Zasady przewidziane dla orzekania kary łącznej stosuje się odpowiednio w przypadku wydania orzeczenia łącznego. Celem niniejszej publikacji jest zatem pogłębiona analiza wybranych aspektów związanych z orzekaniem kary łącznej oraz wydaniem orzeczenia łącznego uregulowanych w ustawie prawo o adwokaturze.

Kara łączna na tle ewolucji polskiego ustawodawstwa

Należy nadmienić, że na gruncie obowiązywania ustawy z dnia 27 czerwca 1950 r. o ustroju adwokatury³ jedynym ogólnym przepisem prawa materialnego dyscyplinarnego dotyczącym kary łącznej był § 29 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 marca 1959 r. o postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach adwokatów⁴. Treść tego przepisu brzmiała: „Jeżeli obwiniony popełnił kilka przewinień dyscyplinarnych, komisja wymierza karę łączną”. Można zatem stwierdzić, że był to przepisy bardzo lakoniczny i nie zawierał żadnych przesłanek wyraźnie wskazujących na to, w jaki sposób należało wymierzać wówczas karę łączną. Podkreślano przy tym, że powinien się on znaleźć nie we wspomnianym rozporządzeniu, a raczej w ustawie o ustroju adwokatury w dziale o odpowiedzialności dyscyplinarnej⁵. Na gruncie obowiązywania ustawy z dnia 27 czerwca 1950 r. o ustroju adwokatury w myśl jej art. 89 karami dyscyplinarnymi były: upomnienie, nagana, zawieszenie w czynnościach zawodowych na okres od 3 miesięcy do lat 2 oraz wydalenie z adwokatury. W doktrynie pojawiło się wówczas pytanie, czy wszystkie te kary nadają się rzeczowo do łączenia oraz jakimi głównymi przesłankami powinny kierować się komisje dyscyplinarne przy orzekaniu kary łącznej? Należy zauważyć, że obowiązywała wtedy zasada, odnosząca się do tego, iż wszystkie kary powinny być łączone, zaś w świetle orzeczenia Wyższej Komisji Dyscyplinarnej z 6 lutego 1960 r.⁶ niezastosowanie się do tej zasady stanowiło istotne naruszenie form postępowania dyscyplinarnego. Uważano, że stosując tę zasadę oraz w dopuszczalnych granicach analogię wywiedzioną z k.k., należałoby dojść do wniosku, iż kara łączna nie może przekraczać ustawowego wymiaru danego rodzaju kary. W związku z powyższą zasadą kilka upomnień lub kilka nagan należałoby połączyć w jedną łączną karę upomnienia lub nagany. Można by jednak wysnuć z tego wniosek następujący – że takiego rodzaju rozwiązanie wydaje się być nieprzewidzianym przez ustawę łagodzeniem kary poprzez dokonanie w pewien sposób „przymusowej absorpcji”. W konsekwencji tego groźba nieuchronności samej kary straciłaby w takich przypadkach w dużym zakresie

³Ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. z 1959 r., Nr 8, poz. 41).

⁴Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 marca 1959 r. o postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach adwokatów (Dz.U. z 1959 r., Nr 21, poz. 134).

⁵S. Rybczyński, *Z problematyki kar dyscyplinarnych w sprawach adwokatów*, „Palestra” 1963, nr 5, s. 4.

⁶Orzeczenie Wyższej Komisji Dyscyplinarnej z 6 lutego 1960 r. w sprawie WKD 99/59.

na swoim właściwym znaczeniu, mianowicie rzeczywisty walor wychowawczy. Nadto poszczególne orzeczone za konkretne przewinienia kary upomnienia lub nagany nie byłyby uwzględniane w ewidencji karalności skazanego, a taki sposób działania nie odzwierciedla prawdziwego obrazu ukarań. Podnoszono wówczas, że tylko kara dyscyplinarna zawieszenia w czynnościach zawodowych nadaje się do łączenia według klasycznych wzorów. Wskazywano zatem, że racjonalnym rozwiązaniem byłoby w sytuacji orzeczenia np. kary upomnienia i nagany zasądzić karę łączną nagany jako surowszą i spróbować wprowadzić w drodze praktyki zasadę przechodzenia przy orzekaniu kary łącznej do kary *in concreto* rodzajowo surowszej (aczkolwiek nie znajdowało to swojego odpowiedniego uzasadnienia w obowiązujących wówczas przepisach). Trzeba bowiem zauważyć, że popełnienie kilku przewinień rodzajowo podobnych lub różnych (w krótszych lub dłuższych odstępach czasu) może świadczyć nie tylko o poważnym braku dyscypliny zawodowej adwokata, lecz również np. o lekceważeniu obowiązujących norm i przepisów prawa oraz o pewnego rodzaju poczuciu bezkarności⁷.

Na gruncie prawa karnego w orzecznictwie aktualnie akcentuje się, że „całkowitą zasadę absorpcji stosować należy wyjątkowo albo wtedy, gdy wszystkie czyny wskazują bardzo bliską więź podmiotową i przedmiotową, albo orzeczone za niektóre czyny kary są tak minimalne, że w żadnym stopniu nie mogłyby rzutować na karę łączną, albo też istnieją jakieś szczególne okoliczności dotyczące osoby skazanego”⁸. W związku z powyższym twierdzono, że w określonych sytuacjach orzekana przez sądy dyscyplinarne zwiększona surowość kary łącznej powinna wzmocniać skutki wielokrotnego skazania. Podobne rozwiązanie należało przyjąć w sytuacji wymierzania np. kilku kar nagan, zamiast których mogłaby być orzekana, jako kara łączna w uzasadnionych wypadkach, kara zawieszenia w czynnościach zawodowych na oznaczony okres czasu. Wydaje się, że słusznie wskazywano wówczas w doktrynie, że odpowiednie zastosowanie zasady kumulacji lub absorpcji powinno w każdym konkretnym przypadku następować w zależności od podmiotowego i przedmiotowego związku, jaki zachodzi między popełnionymi przez obwinionego przewinieniami. Jeżeli związek ten jest bliższy (np. czyny jednorodne popełnione w krótkich odstępach czasu), to wymiar kary łącznej powinien w szerszym stopniu uwzględniać zasadę absorpcji, natomiast jeśli ten związek jest dalszy (np. czyny różnorodne o narastającym ciężarze gatunkowym/dłuższe odstępy czasu), to należałoby wtedy stosować zasadę kumulacji⁹. Wydaje się, że takie rozwiązania było wówczas trafne. Warto nadmienić, że na gruncie prawa karnego przed wprowadzeniem art. 85a k.k. (tj. zasady orzekania kary łącznej) w orzecznictwie utrwalił się pogląd (który jest nadal aktualny i podtrzymywany przez judykaturę), że najważniejszą (priorytetową) zasadą kary łącznej powinna być zasada asperacji, natomiast orzekanie na zasadzie absorpcji lub kumulacji stanowić

⁷S. Rybczyński, op. cit., s. 5–6.

⁸Zob. wyrok SA w Szczecinie z 6 lipca 2017 r., sygn. akt II Aka 84/17, Legalis; wyrok SA w Lublinie z 12 lipca 2018 r., sygn. akt II Aka 133/18, Legalis.

⁹S. Rybczyński, op. cit., s. 6.

wyjątek. Nie ulega wątpliwości, że absorpcja i kumulacja są rozwiązaniami skrajnymi i wymagają szczególnego uzasadnienia. Zwłaszcza złagodzenie sytuacji skazanego w porównaniu z odrębnym wykonywaniem poszczególnych kar jednostkowych jest tylko ewentualną możliwością, jaką otwiera kara łączna i nie może stanowić z automatu dyrektywy jej wymiaru. Stosowanie zasady absorpcji nie powinno być pozostawiane w sprzeczności z prewencyjnymi oraz wychowawczymi celami kary, służąc odbieraniu kary łącznej jako instytucji będącej swoistym premiowaniem popełniania przez sprawców przestępstw. W związku z jednoznacznym określeniem przez ustawodawcę minimalnego progu kary łącznej w treści art. 86 § 1 k.k. (ale również i tego maksymalnego) powyższą ocenę absorpcji należałoby odnosić do tego progu, bowiem posiada on obecnie status najniższej kary łącznej, jaką ustawa pozwala orzec¹⁰.

Na gruncie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 1964 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatom i aplikantom adwokackim¹¹, podobnie jak w poprzednim stanie prawnym, w § 30 ustawodawca wskazał, że „w razie równoczesnego ukarania za kilka przewinień dyscyplinarnych wymierza się karę łączną”. Natomiast w świetle ustawy z dnia 19 grudnia 1963 r. o ustroju adwokatury¹² z treści art. 94 wynikało, że karami dyscyplinarnymi były: upomnienie, nagana, zawieszenie w czynnościach zawodowych na okres od 3 miesięcy do lat 2, przeniesienie siedziby, pozbawienie prawa do wykonywania zawodu na okres od 1 roku do lat 5 oraz wydalenie z adwokatury. Nadto adwokat i aplikant, przeciwko którym toczyło się postępowanie dyscyplinarne lub karne, mogli być tymczasowo zawieszeni w czynnościach zawodowych, jeżeli wymagał tego interes społeczny. W doktrynie podnoszono, że przyjęcie dopuszczalności orzeczenia kary łącznej tylko w tej samej sprawie a niedopuszczalność wymierzenia kary łącznej w stosunku do skazań w różnych sprawach byłoby sprzeczne z istotą kary łącznej, jak i prawidłowym stosowaniem oraz funkcją represji dyscyplinarnej. W rezultacie tego sprawca przewinień rozpoznawanych w jednej sprawie korzystałby z nieuzasadnionego przywileju w stosunku do tego, którym zostałby ukarany nawet łagodnej, nawet w kilku sprawach¹³. Sąd Najwyższy w uchwale z 14 lutego 1967 r., słusznie stwierdził, że „w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko adwokatowi dopuszczalne jest wymierzenie kary łącznej z kilku prawomocnych orzeczeń – niezależnie od tego, czy poszczególne ukarania dotyczyły przewinień dyscyplinarnych zarzucanych jednym aktem oskarżenia, czy też kilkoma aktami, jeśli tylko przewinienia te zostały popełnione przed wydaniem przez wojewódzką komisję dyscyplinarną pierwszego z tych orzeczeń”¹⁴. Można zatem przyjąć, że taki sposób roz-

¹⁰M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, 2021, Legalis, komentarz do art. 86; postanowienie SN z 22 września 2016 r., sygn. akt III KK 140/16, Legalis.

¹¹Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 1964 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatom i aplikantom adwokackim (Dz.U. z 1965 r., Nr 2, poz. 7).

¹²Ustawa z dnia 19 grudnia 1963 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. z 1963 r., Nr 57, poz. 309).

¹³Z. Czeszejko, Z. Krzemiński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów*, Warszawa 1971, s. 220–221.

¹⁴Uchwała składu 7 sędziów SN z 14 lutego 1967 r., sygn. akt 42/66, „Palestra” 1967, nr 10–11, s. 58–59; K. Zawadzki, *Kara łączna w postępowaniu dyscyplinarnym*, „Palestra” 1968, nr 2, s. 3–8.

wiązania powstałych wątpliwości związanych z orzekaniem kary łącznej na gruncie ówczesnie obowiązujących stanów prawnych był trafny.

Kara łączna w aktualnie obowiązującym stanie prawnym

Na gruncie aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze znowelizowany przepis art. 84, w odróżnieniu od jego poprzedniego brzmienia, ograniczającego się tylko do wskazania zasad łączenia kar w orzeczeniu łącznym, reguluje również kwestie związane z przesłankami wydania orzeczenia łącznego na zasadach analogicznych do wyroku łącznego na gruncie kodeksu karnego. Zasady łączenia kar zostały enumeratywnie określone przez ustawodawcę w art. 84 ust. 2 ww. ustawy. Obecnie w przypadku popełnienia kilku przewinień dyscyplinarnych sąd wymierza kary za poszczególne przewinienia, a następnie karę łączną. Za każde popełnione przez obwinionego przewinienie może on wymierzyć tylko jedną karę dyscyplinarną. Przy orzekaniu kary łącznej stosuje się następujące zasady, o których wcześniej wspomniano: 1) w przypadku orzeczenia kary upomnienia i nagany wymierza się łączną karę nagany; 2) kary upomnienia i nagany nie podlegają łączeniu z karą pieniężną; 3) przy kilku karach pieniężnych łączna kara pieniężna nie może przekraczać sumy tych kar, a jednocześnie nie może być niższa od najwyższej z orzeczonych kar pieniężnych; 4) kara zawieszenia w czynnościach zawodowych nie podlega łączeniu z karami upomnienia, nagany i karą pieniężną; 5) przy orzeczonych za kilka przewinień karach rodzajowo różnych i karze wydalenia z adwokatury wymierza się karę łączną wydalenia z adwokatury, a w sytuacji orzeczonych równocześnie kar pieniężnych karę tę orzeka się na zasadach przewidzianych w pkt 3 ust. 2 art. 84. Wskazuje się przy tym, że kary niepodlegające łączeniu wykonuje się jednocześnie. Jednakże wyjątek stanowią kary zawieszenia w czynnościach zawodowych, których kolejność wykonywania określa okręgowa rada adwokacka. Natomiast w przypadku orzeczenia kary wydalenia z adwokatury oraz innych kar kara łączna obejmuje wydalenie z adwokatury. Wyjątkiem jest jednak sytuacja, gdy obok kary wydalenia z adwokatury sąd wymierzy karę lub kary pieniężne, bowiem wówczas podlegają one wykonaniu na zasadzie określonej w treści art. 84. ust. 2 pkt 3. Sąd Najwyższy, analizując powstające w praktyce wątpliwości związane ze stosowaniem art. 84 ust. 2 pkt 5 ustawy Prawo o adwokaturze, jednoznacznie stwierdził: „Zarówno więc odczytanie zawartej w powołanym przepisie normy z uwzględnieniem jej literalnego brzmienia, jak i poszerzenie tej wykładni o kontekst systemowy, prowadzi do jednego możliwego wniosku – w razie wymierzenia, poza karą wydalenia z adwokatury, chociażby za jeden czyn, równocześnie za inne czyny kar pieniężnych, orzeka się osobną łączną karą pieniężną”¹⁵.

¹⁵Wyrok SN z 27 października 2020 r., sygn. akt I KK 24/20, Lex nr 3277503.

Problem orzekania kary łącznej w przypadku ukarania dwoma lub więcej jednostkowymi karami pieniężnymi

W doktrynie różne niejasności wywołuje kwestia wykładni przepisów prawa dyscyplinarnego w zakresie orzekanej na podstawie art. 84 ust. 2 pkt 3 ustawy Prawo o adwokaturze kary łącznej w przypadku ukarania adwokata dwoma lub więcej jednostkowymi karami pieniężnymi. Należy bowiem zauważyć, że zgodnie z treścią tego przepisu łączna kara pieniężna nie może przekraczać sumy tych kar, a jednocześnie nie może być też niższa od najwyższej z orzeczonych *in concreto* kar pieniężnych. Trzeba wskazać, że w świetle art. 82 ust. 1 zd. 1 wskazanej ustawy jednostkową karę pieniężną wymierza się w granicach od półtorakrotności do dwunastokrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w dacie popełnienia przewinienia dyscyplinarnego (co w przypadku długotrwałych postępowań nie jest pozbawione praktycznego znaczenia). Istotna zmiana w tej materii nastąpiła w związku z nowelizacją przepisów dokonanej ustawą z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 12 sierpnia 2014 r.¹⁶ Modyfikacja treści art. 82 ust. 1 spowodowała zmianę podstawy wyliczenia wysokości kary pieniężnej nakładanej na obwinionego – odstąpiono od oparcia wysokości tej kary na kwocie podstawowej składki izbowej, zastępując ją obowiązującą w dacie popełnienia przewinienia przypisanemu obwinionemu kwotą minimalnego wynagrodzenia za pracę. Wyliminowana została zatem możliwość wystąpienia takich przypadków, gdy sąd dyscyplinarny, wymierzając dwóm obwinionym tę samą karę dyscyplinarną za to samo przewinienie, orzekal ją w innej wysokości ze względu na różną przynależność izbową ukaranych adwokatów. Aktualnie doszło więc do ujednolicenia wymiaru dyscyplinarnych kar pieniężnych na poziomie ogólnokrajowym¹⁷.

Pojawia się jednak pytanie, jakimi kryteriami powinien kierować się sąd określając wysokość takiej kary? Czy możliwe jest tutaj zastosowanie jakiejś reguły orzekania kary łącznej określonych w k.k.? Należy nadmienić, że na gruncie prawa karnego w świetle art. 86 § 2 k.k. sąd, wymierzając karę łączną grzywny, określa na nowo wysokość stawki dziennej, kierując się wskazaniem określonymi w treści art. 33 § 3 k.k. Wysokość stawki dziennej nie może jednak przekraczać najwyższej z ustalonych poprzednio. Nadto zgodnie z § 2a tego samego przepisu jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien jest wymierzona kwotowo, karę łączną grzywny wymierza się również kwotowo (wówczas przelicza się grzywnę orzeczoną w stawkach dziennych na kwotę i łączy się ją z grzywną kwotową – kara łączna nie może być niższa od wyższej z tych kwot ani przekroczyć ich sumy). Wydaje się, że w sprawach dyscyplinarnych adwokatów trafne jest stanowisko doktryny, zgodnie z którym wprawdzie sąd dyscyplinarny określa wysokość kary pieniężnej

¹⁶Ustawa z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2014 r., poz. 993).

¹⁷R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 441.

zgodnie ze swoim uznaniem, jednak powinien mieć zawsze na uwadze dyrektywy wymiaru kary przewidziane w art. 11 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny¹⁸. Artykuł ten stanowi, że grzywnę, którą ustawa szczególna określa kwotowo, wymierza się z uwzględnieniem dochodów sprawcy, jego warunków osobistych, rodzinnych, stosunków majątkowych i możliwości zarobkowych (ilekroć ustawa szczególna nie określa dolnej granicy ustawowego zagrożenia grzywną określoną kwotowo, granicę tę ustala się na 100 zł). Przepis ten rozstrzygnął wiele wątpliwości dotyczących zakresu i sposobu orzekania grzywny przewidzianej w ustawach szczególnych, które pojawiały się w doktrynie i orzecznictwie¹⁹. W świetle § 1 art. 11 k.k. grzywny przewidziane w ustawach szczególnych wymierza się według zasad przewidzianych w k.k. Jednak gdy ustawa szczególna przewiduje grzywnę kwotową, co wyłącza stosowanie art. 33 k.k., do jej wymiaru mają *de facto* zastosowanie dyrektywy ogólne z art. 53 k.k. Trzeba zauważyć, że art. 11 § 3 k.k. zawiera zasadę ustalania wysokości grzywny kwotowej, która jest w pewien sposób zbliżona do reguły zawartej w treści art. 33 k.k., odnoszącej się do okoliczności branych pod uwagę przy ustalaniu wysokości stawki dziennej. Jeżeli przepis szczególny nie określa dolnej granicy ustawowego zagrożenia grzywną wówczas jest nią kwota 100 zł, a więc odpowiadająca najniższej grzywnie, jaką można orzec w stawkach dziennych na gruncie k.k. (10 stawek po 10 zł)²⁰. Należałoby stwierdzić, że takie rozwiązanie zasługuje na akceptację, bowiem sąd, wymierzając karę pieniężną, nie powinien określać jej wysokości w sposób całkowicie swobodny. Wyjście poza określone w ustawie granice wymiaru kary, i to zarówno w przypadku orzeczenia kary poniżej, jak i powyżej ustawowego progu, należałoby oceniać w kategoriach rażącego naruszenia prawa²¹.

Warto przy tym zauważyć, że z uwagi na brak odesłania w art. 95n pkt 2 ustawy Prawo o adwokaturze nie jest możliwe odpowiednie zastosowanie reguł orzekania kary łącznej określonych w k.k., zgodnie z którymi sąd powszechny, orzekając karę łączną grzywny (art. 86 k.k.), może wymierzyć ją w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny (art. 86 § 1 k.k.). Z kolei w treści art. 86 k.k. § 2b ustawodawca zaakcentował, że jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien została orzeczona na podstawie przepisu przewidującego wyższą górną granicę ustawowego zagrożenia tą karą niż określona w art. 33 § 1 k.k., to sąd wymierza karę łączną grzywny w granicach powyżej najwyższej z kar tego rodzaju wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 4500 stawek dziennych grzywny. Warto przy tym wskazać, że Sąd Najwyższy w wyroku z 16 kwietnia 2015 r. stwierdził,

¹⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 554 ze zm.); zob. także: K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska, [w:] P. Kruszyński (red.), *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 237–238; R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 440–441.

¹⁹ R. Hałas, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), op. cit., komentarz do art. 11. Obecne brzmienie tego przepisu jest następstwem art. 7 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy, ustawy Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589), która weszła w życie w dniu 8 czerwca 2010 r.

²⁰ Ibidem.

²¹ Wyrok SN z 10 lutego 2021 r., sygn. akt II DK 16/21, Lex nr 3119633.

iz „wykładnikiem surowości kary grzywny jest ilość, a nie wysokość stawek dziennych tej kary. Określenie przez sąd wysokości stawki dziennej grzywny nie jest zatem czynnością mającą na celu realizowanie bezpośrednio funkcji penalnej, lecz zmierza do ustalenia realnej dolegliwości fiskalnej tej kary dla indywidualnego sprawcy, zgodnie z dyrektywami zawartymi w art. 33 § 3 k.k.”²². W orzecznictwie sądów karnych stwierdza się, że wysokość stawki dziennej powinna odpowiadać potencjałowi ekonomicznemu oskarżonego, a zatem to nie okoliczność, iż aktualnie on nie pracuje i nie ma majątku odgrywa tutaj nadrzędną rolę, ale to, czy i jakie posiada możliwości zarobkowania²³. Nadto wskazuje się, że ustaleń tych należy dokonywać w odniesieniu do czasu orzekania przez sąd pierwszej instancji, a nie do czasu popełnienia przestępstwa (bowiem sytuacja majątkowa i rodzinna sprawcy może w trakcie procesu ulec różnej zmianie)²⁴. Liczbę stawek dziennych sąd wymierza na podstawie konkretnego czynu, który sprawca popełnił, mając na uwadze różnorodne okoliczności sprawy, m.in. winę sprawcy oraz społeczną szkodliwość tego czynu²⁵. Trafnie podkreśla się, że prawidłowa wykładnia dyspozycji art. 86 § 2 k.k. w połączeniu z art. 33 § 3 k.k. prowadzi do wniosku, iż co do zasady wysokość jednej stawki dziennej łącznej kary grzywny odpowiadać powinna potencjałowi ekonomicznemu skazanego w momencie wydawania wyroku łącznego²⁶. W przypadku łączenia kar grzywny granice określone przez ustawodawcę w treści art. 86 § 1 k.k. (dolna i górna) dotyczą liczby stawek dziennych. Jak wynika z treści art. 86 § 2 k.k., kwot określających wysokość jednej stawki dziennej sąd nie łączy na podstawie reguły z art. 86 § 1 k.k., ale ustala wysokość jednej stawki dziennej na nowo, przy czym nie może ona przekroczyć najwyższej z ustalonych przy wymiarze kar jednostkowych. Przy określaniu tej kwoty sąd kieruje się przepisem art. 33 § 3 k.k.

Warto zauważyć, że ustawodawca nie ustalił dolnej granicy jednej stawki dziennej dla kary łącznej grzywny, a więc można uznać, iż dopuszczalne jest, aby była ona niższa od najniższej z przyjętych w ramach kar jednostkowych i wyniosła, na zasadach ogólnych, nawet 10 zł (art. 33 § 3 k.k.)²⁷. Słusznie stwierdza się jednak, że jeżeli kara łączna grzywny jest orzekana w wyroku skazującym, to określona dla niej wysokość jednej stawki dziennej nie powinna się różnić od wysokości ustalonej w ramach kar jednostkowych, ponieważ podstawą jej określenia są te same możliwości majątkowe (płatnicze/ekonomiczne) sprawcy. W związku z tym art. 86 § 2 k.k. ma zastosowanie w przypadku orzekania kary łącznej grzywny w wyroku łącznym²⁸. Wydaje się, iż słuszne jest stanowisko Sądu Najwyższego, uznające za niedopuszczalne orzeczenie takiej kary

²² Wyrok SN z 16 kwietnia 2015 r., sygn. akt V KK 407/14, Lex nr 1683375.

²³ Wyrok SA w Warszawie z 20 listopada 2019 r., sygn. akt II AKa 211/19, Lex nr 3069823.

²⁴ Wyrok SA w Warszawie z 26 czerwca 2020 r., sygn. akt II AKa 76/20, Lex nr 3046974.

²⁵ V. Konarska-Wrzošek, *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002, s. 149.

²⁶ Wyrok SA w Katowicach z 6 kwietnia 2017 r., sygn. akt II AKa 83/17, Lex nr 2333060; P. Petasz, *Granice kary łącznej grzywny i wysokości stawki dziennej w wyroku łącznym. Glosa do uchwały SN z dnia 29 października 2012 r.*, I KZP 17/12, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2015, nr 3, s. 67–72.

²⁷ M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), op. cit., komentarz do art. 86.

²⁸ Wyroki SN: z 3 lutego 2006 r., sygn. akt II KK 346/05, OSNKW 2006, Nr 3, poz. 30; z 9 października 2012 r., sygn. akt WA 22/12, Legalis; z 8 grudnia 2016 r., sygn. akt II KK 372/16, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2017, Nr 2, poz. 3.

łącznej grzywny, której wymiar ekonomiczny uzyskany po przemnożeniu liczby stawek przez wysokość jednej stawki dziennej jest wyższy niż otrzymany po dokonaniu takich działań matematycznych na grzywnach jednostkowych i zsumowaniu otrzymanych w ten sposób kwot. Sąd Najwyższy stwierdził, że „zawarte w art. 86 § 2 k.k. odwołanie się do treści art. 33 § 3 k.k., z zastrzeżeniem iż wysokość jednej stawki dziennej nie może jednak przekroczyć najwyższej ustalonej poprzednio, wcale nie przekreśla działania podstawowej zasady kształtowania wysokości kary łącznej grzywny, zakazującej orzekania jej w wyższej wysokości od sumy kar – art. 86 § 1 k.k.”²⁹. W rezultacie górna granica kary łącznej wymierzanej przez adwokackie sądy dyscyplinarne określona została w ustawie tylko sumą orzeczonych kar jednostkowych, choć w pewnych przypadkach wydawać by się mogło możliwe nałożenie na ukaranego adwokata obowiązku zapłaty kary pieniężnej rażąco wyższej niż górna granica pojedynczej kary jednostkowej (czasami można by mieć wrażenie, że wręcz nadmiernie wysokiej). Dlatego słusznie wskazuje się, że wprawdzie górna granica kary łącznej nie powinna przekraczać sumy jednostkowych kar pieniężnych, przy czym jednocześnie drugim ograniczeniem jest tu wysokość najwyższej możliwej do orzeczenia kary jednostkowej, tj. do dwunastokrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę (art. 82 ust. 1 ustawy Prawo o adwokaturze)³⁰.

Zgodnie z § 26 ust. 6 regulaminu organizacji i funkcjonowania okręgowych rad adwokackich po uprawomocnieniu się orzeczenia w zakresie kary pieniężnej oraz kosztów postępowania dyscyplinarnego dziekan wzywa ukaranego do dobrowolnego spełnienia świadczenia. W przypadku bezskuteczności takiego wezwania podejmuje on czynności, o których mowa w ustawie, mające na celu wyegzekwowanie zasądzonej kary lub kosztów postępowania. Natomiast w świetle art. 95ł ust. 2a ustawy Prawo o adwokaturze prawomocne orzeczenie w zakresie kary pieniężnej oraz kosztów postępowania stanowi tytuł egzekucyjny w rozumieniu art. 777 Kodeksu postępowania cywilnego³¹ i po nadaniu mu klauzuli wykonalności przez sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę sądu dyscyplinarnego, który wydał to orzeczenie, podlega wykonaniu w drodze egzekucji prowadzonej w trybie tej ustawy. Kara pieniężna oraz koszty postępowania wobec członka zespołu są wykonywane przez zespół adwokacki, który dokonuje potrącenia z wynagrodzenia. Natomiast karę pieniężną oraz koszty postępowania wobec adwokata wykonującego zawód w spółce może pokryć ta spółka³².

²⁹Wyrok SN z 15 października 2008 r., sygn. akt IV KK 113/08, Lex nr 469408; M. Gałązka, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), op. cit., komentarz do art. 86. W doktrynie prawa karnego występuje też pogląd, że treść art. 86 § 2 k.k. nie wyklucza orzeczenia kary łącznej grzywny wyższej, po przeliczeniu na kwotę, niż suma grzywien jednostkowych. Podnosi się bowiem, że możliwe jest ustalenie dla kary łącznej wysokości jednej stawki dziennej w kwocie równej najwyższej z orzeczonych, a liczby stawek w wymiarze bliskim kumulacji, w konsekwencji tego kwota do uiszczenia tytułem kary łącznej grzywny będzie większa niż wynikająca z sumy kar jednostkowych. Zob. m.in. uchwałę SN z 29 października 2012 r., sygn. akt I KZP 17/12, OSNKW 2012, Nr 12, poz. 123.

³⁰L. Chojniak, *O wybranych problemach ze stosowaniem materialnego prawa dyscyplinarnego adwokatów z perspektywy gwarancji obwinionego do rzetelnego postępowania*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22, nr 1, s. 83–84.

³¹Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., Nr 43, poz. 296).

³²R. Baszuk, W. Marchwicka, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 440–441.

Kwestia wydania orzeczenia łącznego

Kolejną kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, jest orzeczenie łączne. Zgodnie z treścią art. 84 ust. 3. w sytuacji gdy obwiniony popełnił dwa lub więcej przewinień dyscyplinarnych, zanim zapadło pierwsze, choćby nieprawomocne orzeczenie, co do któregośkolwiek z nich, sąd wydaje orzeczenie łączne, o ile orzeczone kary podlegają łączeniu według zasad przewidzianych w ust. 2 tego przepisu³³. Należy nadmienić, że podobna regulacja zawarta jest w treści art. 85 § 1. k.k., z którego wynika, że jeżeli sprawca popełnił dwa przestępstwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu, sąd orzeka karę łączną, biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa. Natomiast kwestie związane z wydaniem wyroku łącznego zostały uregulowane w dziale XII Kodeksu postępowania karnego (dalej jako k.p.k.) *Postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia* w rozdziale 60 *Orzekanie kary łącznej*. Z treści § 1 art. 568a k.p.k. wynika, że sąd orzeka karę łączną: 1) w wyroku skazującym – w odniesieniu do kar wymierzonych za przypisane oskarżonemu tym wyrokiem przestępstwa; 2) w wyroku łącznym – w pozostałych przypadkach. Wspomnianą już wcześniej ustawą z dnia 7 listopada 2014 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw ustawodawca wprowadził kompleksową regulację instytucji orzeczenia łącznego. Trzeba bowiem nadmienić, że ustawodawca do czasu tej nowelizacji wskazał tylko reguły, zgodnie z którymi należało karę w orzeczeniu łącznym wymierzać, natomiast nie określił wyraźnie, kiedy wydanie takiego orzeczenia jest dopuszczalne. Obecnie z treści art. 84 ust. 3 Prawo o adwokaturze w sposób jednoznaczny wynika, w jakich sytuacjach jest to możliwe, przy czym istotne jest tutaj również to, że orzeczenie takie wydaje się jeżeli zasądzone we wcześniejszych orzeczeniach kary dyscyplinarne podlegają połączeniu według zasad obowiązujących przy orzekaniu kary łącznej³⁴. Warto przy tym wskazać, że w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 1983 r.³⁵ w sprawie postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatom i aplikantom adwokackim w § 32 stwierdzono:

W razie jednoczesnego ukarania za kilka przewinień dyscyplinarnych, sąd dyscyplinarny wymierza kary za poszczególne przewinienia, a następnie karę łączną. Natomiast w świetle ust. 2 przy wymierzaniu kary łącznej stosuje się następujące zasady: 1) w razie orzeczenia kar upomnienia i nagany wymierza się karę łączną nagany 2) kary upomnienia i nagany nie podlegają łączeniu z kara pieniężną 3) przy karach pieniężnych samoistnych i dodatkowych łączna kara pieniężna nie może przekroczyć sumy tych kar i nie może być niższa od najwyższej z orzeczonych kar pieniężnych; 4) kary przeniesienia siedziby i zawieszenia w czynnościach nie podlegają

³³ K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska, [w:] P. Kruszyński (red.), op. cit., s. 241–242.

³⁴ R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 444.

³⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 1983 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatom i aplikantom adwokackim (Dz.U. z 1983 r., Nr 68, poz. 307).

łączeniu z karami upomnienia, nagany i karą pieniężną 5) przy orzeczonych za kilka przewinień karach rodzajowo różnych i kary wydalenia z adwokatury wymierza się karę łączną wydalenia z adwokatury, a w przypadku orzeczonych równocześnie kar pieniężnych karę tę orzeka się na zasadach przewidzianych w punkcie 3. W świetle ust. 3 zasady przewidziane w ust. 2 stosuje się odpowiednio w razie wydania orzeczenia łącznego.

Rozporządzenie to utraciło moc w związku z wejściem w życie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lipca 1998 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego w stosunku do adwokatów i aplikantów adwokackich³⁶, w którym o karze łącznej już nie wspomniano. Z kolei to rozporządzenie utraciło moc w związku z wejściem w życie ustawa z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw³⁷. Aktualnie obowiązują przepisy ustawy prawo o adwokaturze w sposób jednoznaczny określający zarówno kwestie związane z orzekaniem kary łącznej, jak i wydaniem orzeczenia łącznego.

Wpływ przedawnienia karalności i przedawnienia wykonania kary na orzeczenie o karze łącznej

W związku z powyższymi rozważaniami pojawia się kolejne pytanie: w jaki sposób przedawnienie karalności czy też przedawnienie wykonania kary mają wpływ na orzeczenie o karze łącznej przez adwokackie sądy dyscyplinarne? Należałoby się zastanowić, czy określone w przepisach art. 103 § 1 k.k. terminy przedawnienia wykonania kary mają jakieś znaczenie w stosunku do kar orzeczonych za poszczególne przewinienia (delikty dyscyplinarne) czy też (wyłącznie) do orzeczonej kary łącznej w orzeczeniu łącznym? Wskazuje się, że co do zasady przedawnienie karalności nie powinno z istoty wpływać na postępowania w przedmiocie orzekania kary łącznej. Należy zauważyć, że w orzeczeniu o karze łącznej sąd dyscyplinarny nie rozstrzyga o popełnieniu zarzucanych czynów. Orzeczenie o karze łącznej może zapaść nawet wówczas, jeżeli czyny, które doprowadziły do wydania orzeczeń zawierających łączone kary, zostały popełnione ponad 5 lat temu (należy nadmienić, że w świetle art. 88 ust. 1 ustawy Prawo o adwokaturze nie można wszcząć postępowania dyscyplinarnego, jeżeli od czasu popełnienia przewinienia upłynęły 3 lata lub rok w przypadkach przewidzianych w art. 8 ust. 2). W sytuacji wszczęcia postępowania dyscyplinarnego przed upływem terminu, o którym mowa w ust. 1, karalność przewinienia dyscyplinarnego ustaje, jeśli od czasu jego popełnienia upłynęło lat 5 lub 3 lata w przypadkach przewidzianych w art. 8 ust. 2³⁸.

Warto przy tym nadmienić, że zgodnie ze stabilną już linią orzecniczą Sądu Najwyższego ustalenie w postępowaniu dyscyplinarnym, iż przewinienie dyscyplinarne zawiera znamiona przestępstwa, musi być oparte na prawomocnym wyroku

---

³⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lipca 1998 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego w stosunku do adwokatów i aplikantów adwokackich (Dz.U. z 1998 r., Nr 99, poz. 635).

³⁷ Ustawa z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2007 r., Nr 80, poz. 540).

³⁸ R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 470, 445 i 474–475.

potwierdzającym popełnienie przestępstwa, którego znamiona są zawarte w zarzucanym przewinieniu dyscyplinarnym³⁹. Możliwość kwalifikacji konkretnego czynu jako przestępstwa w toku procesu karnego nie wpływa na ocenę dyscyplinarną tego samego zachowania, ale może mieć wpływ na okres przedawnienia. W związku z tym ten sam czyn może podlegać ocenie zarówno przez sąd dyscyplinarny, jak i przez sąd karny⁴⁰. Sąd Najwyższy w uchwale z 25 marca 2003 r.⁴¹ wyraził pogląd, że instytucja przedawnienia wykonania kary, podobnie jak przedawnienie karalności ma przede wszystkim charakter materialnoprawny. Wnioski wynikające z wykładni językowej tego przepisu upoważniają do stwierdzenia, że początkiem terminu przedawnienia wykonania kary jest data uprawomocnienia się wyroku skazującego. W art. 103 § 1 k.k. jest bowiem mowa o wyroku, a nie o orzeczeniu, w związku z czym dla instytucji przedawnienia wykonania kary istotna jest wyłącznie kara zawarta w wyroku, a jakiegokolwiek jej późniejsze modyfikacje dokonane na etapie postępowania wykonawczego w formie postanowień nie mogą mieć wpływu na jakąkolwiek zmianę tego terminu.

Należy wskazać, że Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w postanowieniu z 8 lutego 2010 r.⁴² stwierdził, iż „wyrok łączny, jak i kara łączna, jest jedynie rozwiązaniem procesowym, tworzonym na potrzeby ukształtowania bieżącego położenia skazanego, nie zmieniającym jednak reguł dotyczących instytucji przedawnienia wykonania kary, która ma charakter materialny”. Przedawnienie w kontekście orzeczenia o karze łącznej przez sąd dyscyplinarny może potencjalnie odnosić się do przedawnienia wykonania kary. W związku z tym, że w postępowaniu dyscyplinarnym nie można odpowiednio stosować przepisów k.k. dotyczących przedawnienia wykonania kary, rozwikłanie tej kwestii może nastąpić w oparciu o wnioskowanie *per analogiam* z treści art. 103 § 1 pkt 3 k.k. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu nie można wykonać kary, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku skazującego upłynęło lat 10 w przypadku skazania na karę inną niż kara pozbawienia wolności. Natomiast z treści art. 103 § 2 k.k. wynika, że art. 103 § 1 pkt 3 k.k. stosuje się „odpowiednio” do środków karnych, środków kompensacyjnych oraz przepadku⁴³. W konsekwencji tego słusznie przyjmuje się, że 10-letni okres przedawnienia będzie miał zastosowanie zarówno do kar dyscyplinarnych, jak i innych środków orzekanych obok tych kary⁴⁴.

W świetle stanowisk sądów wyrażonych w orzecznictwie terminy przedawnienia wykonania kary dotyczą kar jednostkowych (nie zaś kary łącznej) i biegną od

³⁹Uchwała SN z 28 września 2006 r., sygn. akt I KZP 8/06, OSNKW 2006, Nr 10, poz. 87; wyrok SN z 25 lipca 2013 r., sygn. akt SDI 13/13, Lex nr 1375237; postanowienie SN z 1 września 2016 r., sygn. akt SDI 40/16, Lex nr 2141234.

⁴⁰Wyrok SN z 18 lipca 2014 r., sygn. akt SNO 34/14, Lex nr 1490294.

⁴¹Uchwała SN z 25 marca 2003 r., sygn. akt I KZP 4/03, OSNKW 2003, Nr 3–4, poz. 27.

⁴²Postanowienie SA we Wrocławiu z 8 lutego 2010 r., sygn. akt II AKzw 47/10, Lex nr 568547.

⁴³W orzecznictwie i w doktrynie przyjmuje się, że zwrot „przepis stosuje się »odpowiednio«” oznacza, że niektóre jego postanowienia można stosować bez żadnych modyfikacji, inne trzeba odpowiednio zmodyfikować, a jeszcze innych w ogóle nie można zastosować – zob. uchwałę SN z 17 stycznia 2013 r., sygn. akt III CZP 57/12, OSNC 2013, Nr 6, poz. 69.

⁴⁴R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 474.

uprawomocnienia się każdego konkretnego wyroku skazującego, niezależnie od tego, czy w późniejszym czasie zapadły następnie orzeczenia modyfikujące jej wymiar. Wprawdzie poszczególne kary jednostkowe stanowią podstawę ukształtowania wymiaru kary łącznej, jednakże mają one znaczenie samodzielne i autonomiczne. Sąd Najwyższy wskazał się, że chodzi tutaj o karę wymierzoną pierwotnie prawomocnym wyrokiem, a nie późniejsze zmiany łagodzące jej wymiar, wprowadzane w formie postanowień. Zaakcentował on wyraźnie, że „termin przedawnienia liczy się od daty uprawomocnienia się wyroku skazującego, a nie od daty uprawomocnienia się orzeczenia, na podstawie którego złagodzone karę”⁴⁵. Początkiem biegu terminu przedawnienia wykonania kary jest zatem data uprawomocnienia się konkretnego wyroku skazującego. Trzeba bowiem zauważyć, że na gruncie prawa karnego wykonanie kary łączy się ze ściśle określonym w wyroku przestępstwem, za które ją orzeczono, i dotyczy tej kary, a nie kary łącznej obejmującej poszczególne kary wymierzone za zbiegające się przestępstwa. Dlatego słusznie przyjmuje się, że przedawnienie wykonania kary powinno być ustalone *in concreto* w odniesieniu do każdej z poszczególnych kar⁴⁶. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 2 marca 2006 r. stwierdził, że „połączenie w wyroku łącznym kar jednostkowych, które w całości zostały wykonane, nie ma znaczenia dla ustalenia okresu przedawnienia, jako że w wypadku wydania wyroku łącznego bieg przedawnienia liczy się od daty uprawomocnienia się poszczególnych wyroków”⁴⁷. Trzeba przy tym wskazać, że z orzecznictwa sądów karnych wynika, że kara łączna to instytucja mająca na celu łagodzenie sytuacji skazanego w zakresie kar orzeczonych za kilka przestępstw lub w kilku wyrokach. Jej założenie opiera się także na dążeniu do ukształtowania korzystnego dla skazanego wymiaru kary pozostającej jeszcze do odbycia. Natomiast gdyby po wydaniu wyroku łącznego kwestia przedawnienia wykonania kary sprowadzała się wyłącznie do przedawnienia wykonania samej kary łącznej, mogłyby pojawić się w praktyce takie przypadki, że wymierzenie takiej kary pogarszałoby sytuację skazanego⁴⁸. Należy tylko nadmienić, że są też wyrażane pojedyncze stanowiska, iż przedawnienie wykonania kary powinno być liczone od dnia uprawomocnienia się wyroku łącznego, a nie od daty uprawomocnienia się jednostkowych wyroków skazujących za zbiegające się przestępstwa⁴⁹. Można zatem stwierdzić, że powyższe ustalenia należy „odpowiednio” odnieść na grunt orzekania o karze łącznej i wydania orzeczenia łącznego przez adwokackie sądy dyscyplinarne.

⁴⁵ Uchwała SN z 25 marca 2003 r., sygn. akt I KZP 4/03, OSNKW 2003, Nr 3–4, poz. 27.

⁴⁶ Uchwała SN z 21 września 1978 r., sygn. akt VII KZP 26/78, OSNKW 1978, Nr 11, poz. 126.

⁴⁷ Postanowienie SN z 2 marca 2006 r., sygn. akt I KZP 57/05, OSNKW 2006, Nr 1, poz. 672.

⁴⁸ R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 445, 474; postanowienie SA we Wrocławiu z 8 lutego 2010 r., sygn. akt II AKzW 47/10, Lex nr 568547.

⁴⁹ M. Przestrzelski, *Przedawnienie wykonania kary orzeczonej wyrokiem łącznym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2014, nr 1, s. 79–80.

Problem określenia okresów odbytych kar zaliczonych na poczet kary łącznej

W związku z powyższymi rozważaniami wylania się kolejne pytanie: czy przy orzekaniu o karze łącznej wymagane jest określenie okresów odbytych już dotychczas kar zaliczonych na poczet kary łącznej? Co do zasady przyjmuje się, że przy orzekaniu o karze łącznej nie jest wymagane określenie okresów odbytych dotychczas kar zaliczonych na poczet kary łącznej. Trzeba zauważyć, że zgodnie z treścią „odpowiednio” stosowanego w takim przypadku art. 577 k.p.k. w wyroku łącznym należy w „miarę potrzeby” wymienić okresy zaliczone na poczet kary łącznej. Z treści tego przepisu nie wynika zatem obligatoryjny nakaz określenia przez sąd orzekający w przedmiocie kary łącznej takich okresów, lecz jedynie fakultatywna możliwość takiego wskazania. Wydaje się, że potrzeba zamieszczenia w wyroku łącznym wskazanych elementów zachodzi głównie wówczas, gdy wyrok łączny dotyczy łącznej kary pozbawienia wolności, a zachodzi konieczność zaliczenia na jej poczet okresu wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej w wyrokach podlegających połączeniu lub okresu tymczasowego aresztowania w tych sprawach (art. 63 k.k.) albo w innych, równolegle toczących się sprawach (a zapadł w nich prawomocny wyrok uniewinniający, umorzono postępowanie albo odstąpiono od wymierzenia kary, tj. na zasadach określonych w art. 417 k.p.k.)⁵⁰. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 24 kwietnia 2014 r. stwierdził, że przepis art. 577 k.p.k. wyraźnie stanowi o tym, że w wyroku łącznym należy w „miarę potrzeby” wymienić okresy zaliczone na poczet kary łącznej, zatem zgodnie z wolą ustawodawcy trzeba to uczynić tylko „w miarę potrzeby”. Oznacza to więc, że nie w każdym przypadku zachodzi taka konieczność. W konsekwencji brak dokładnego wskazania takich okresów nie powinien być zawsze traktowany jako rażące naruszenie tego przepisu, bowiem nie posiada on charakteru stanowczego. Dopiero ustalenie w świetle okoliczności konkretnej sprawy, że „zachodzi taka potrzeba”, powoduje konieczność określenia tych okresów przez sąd⁵¹.

Słusznie zauważa się w orzecznictwie, że ewentualna powinność postąpienia w sposób określony w art. 577 k.p.k. wyznaczona jest zwrotem „w miarę potrzeby” i wiąże się z obszarem zainteresowań sądu orzekającego w pierwszej instancji. Natomiast rozstrzygnięcie w tym przedmiocie przez sąd odwoławczy, w sytuacji gdy sąd pierwszej instancji nie dostrzegł potrzeby zastosowania art. 577 k.p.k. (a zatem w ogóle nie orzekł w kwestiach, o których przepis ten stanowi), byłoby sprzeczne z dwuinstancyjnym modelem postępowania, jak i też mogłoby stanowić powód do kształtowania się nieprawidłowej praktyki orzeczniczej, godzącej w funkcje

⁵⁰ A. Światłowski, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2021, Lex, komentarz do art. 577.

⁵¹ R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 445–446. Zob. postanowienia SN: z 24 kwietnia 2014 r., sygn. akt V KK 49/14, Lex nr 1466588 i z 9 stycznia 2013 r., sygn. akt III KK 346/12, Lex nr 1277751.

sprawowane przez sąd odwoławczy, stanowiąc formę orzekania pierwszoinstancyjnego⁵². Sąd Najwyższy we wspomnianym postanowieniu z dnia 24 kwietnia 2014 r. stwierdził, że określenie „w miarę potrzeby” użyte przez ustawodawcę w treści art. 577 k.p.k. jednoznacznie wskazuje, iż „(...) brak dokonanego przez sąd w wyroku łącznym »zaliczenia odbytych dotychczas kar« nie wywołuje dla skazanego negatywnych skutków w postaci niezaliczenia mu części czy też wręcz całości odbytej dotychczas kary, objętej następnie karą łączną w wyroku łącznym. Okresy kar pozbawienia wolności wcześniej odbytych przez skazanego w połączonych sprawach nie pozostają »w próżni« i gdy chodzi o karę pozbawienia wolności są uwzględniane przy dokonywaniu obliczeń w zakresie wymiaru kary dotychczas przez skazanego odbytej. Zatem nie ma przy tym decydującego znaczenia, czy w wyroku łącznym zostały przez sąd orzekający wskazane wszystkie okresy kar dotychczas przez skazanego odbytych, bowiem taki skutek należy wyprowadzić z rozstrzygnięcia o połączeniu kar. Dopiero ustalenie sądu o tym, że »zachodzi taka potrzeba«, skutkuje koniecznością wskazania tych okresów»⁵³. W związku z powyższym należy przyjąć za słuszne rozwiązanie, że przy orzekaniu o karze łącznej przez adwokackie sądy dyscyplinarne nie w każdym przypadku wymagane jest określenie okresów odbytych dotychczas kar zaliczonych na poczet kary łącznej. Zgodnie z treścią „odpowiednio” stosowanego w takim przypadku art. 577 k.p.k. w orzeczeniu łącznym trzeba to uczynić w „miarę potrzeby”, uwzględniając okoliczności konkretnej sprawy.

Brak orzeczenia o karze łącznej podstawą do uchylenia wyroku

Należy zauważyć, że brak orzeczenia o karze łącznej może stanowić podstawę do uchylenia wyroku sądu dyscyplinarnego. Warto w tym miejscu przytoczyć przykład z praktyki orzeczniczej, tj. wyrok Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2021 r., gdzie w świetle zajętego przez niego stanowiska wyrok w konkretnej sprawie powinien zostać uchylony z tego powodu, że sąd dyscyplinarny drugiej instancji nie wymierzył kary łącznej, a były do tego podstawy⁵⁴. W tej sprawie rzecznik dyscyplinarny adwokatury zarzucił obwinionemu, że: 1) działając jako adwokat, mimo przyjęcia zlecenia i udzielenia informacji o wykonanych czynnościach w zleconej sprawie o podział majątku wspólnego, a także wypowiedzenia pełnomocnictwa, nie udzielił żadnych informacji w sprawie, a także mimo zawartego w piśmie żądania nie rozliczył uiszczonej przez zleceniodawcę kwoty (naruszenie § 49 i 50 ust. 1 zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu); 2) do dnia zawieszenia w czynnościach zawodowych uchyłał się od zapłaty należnej na rzecz samorządu składki korporacyjnej oraz składki

---

⁵² Zob. np. wyrok SA w Gdańsku z 10 kwietnia 2013 r., sygn. akt II AKa 95/13, Lex nr 1419013.

⁵³ R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 446; postanowienie SN z 24 kwietnia 2014 r., sygn. akt V KK 49/14, Lex nr 1466588.

⁵⁴ Zob. wyrok SN z 14 stycznia 2021 r., sygn. akt II DK 15/21, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/ii%20dk%2015-21.pdf> (data dostępu: 13.12.2024).

z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia OC. Sąd dyscyplinarny na podstawie art. 84 ustawy Prawo o adwokaturze połączył kary i wymierzył karę łączną zawieszenia w czynnościach zawodowych na rok, nadto orzekł zakaz wykonywania patronatu na okres 3 lat. Orzeczenie to obwiniony zaskarżył do wyższego sądu dyscyplinarnego. W wyniku rozpoznania złożonego przez niego odwołania sąd ten zmienił zaskarżone orzeczenie w jednym z punktów (pkt 3) w ten sposób, że uznał obwinionego winnego tego, że jako adwokat zawieszony w czynnościach (a zatem będąc wpisanym na listę adwokatów niewykonyjących zawodu), mimo takiego zawieszenia, prowadził działalność w ramach kancelarii i wymierzył mu karę dyscyplinarną zawieszenia w czynnościach zawodowych na 8 miesięcy.

Obwiniony wniósł następnie kasację do Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, w której zarzucił m.in. ograniczenie możliwości obrony swoich racji w postępowaniu odwoławczym oraz zaniechanie prawidłowego (tj. rzetelnego i wnikliwego) przeprowadzenia kontroli odwoławczej orzeczenia sądu pierwszej instancji. Według Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego oba te zarzuty nie zasługiwały na uwzględnienie. Sąd uznał, że nie było okoliczności łagodzących, które mogłyby wpływać w jakikolwiek sposób na wymiar kary, a doszło tutaj do zlekceważenia obowiązków adwokackich. Za błędne uznano oparcie rażącej niewspółmierności kary na subiektywnej ocenie samego obwinionego. Zwrócił on bowiem uwagę, że w orzecznictwie akcentuje się, aby taka kara nie była ani zbyt łagodną, ani zbyt surową w stopniu naruszającym poczucie sprawiedliwości i z tej właśnie przyczyny niedającą się zaakceptować. Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego w pełni podzieliła przedstawioną przez wyższy sąd dyscyplinarny argumentację co do celowości wymierzanych kar. W rezultacie tego Sąd Najwyższy oddalił kasację w całości, uznając jej zarzuty za bezzasadne. Jednakże wyższy sąd dyscyplinarny na nowo skonstruował opis popełnionego przez obwinionego deliktu dyscyplinarnego i wymierzył nową karę, co spowodowało, że utraciła moc kara łączna. Okoliczność ta, wynikająca z odpowiedniego stosowania w tym przypadku art. 575 § 2 k.p.k., umknęła uwadze wyższego sądu dyscyplinarnego, skoro kary łącznej w zaskarżonym kasacją orzeczeniu nie wymierzył. Należy bowiem zauważyć, że w świetle tego przepisu jeżeli choćby jeden z wyroków stanowiących podstawę wyroku łącznego ulega uchyleniu lub zmianie, wyrok łączny traci moc, a sąd w miarę potrzeby wydaje nowy wyrok łączny. W związku z tym wyższy sąd dyscyplinarny w sposób oczywisty naruszył art. 84 ustawy Prawo o adwokaturze (dotyczący orzekania o karze łącznej w postępowaniu dyscyplinarnym) i z tego powodu, po otrzymaniu akt z Sądu Najwyższego, jego obowiązkiem było wydanie orzeczenia o karze łącznej⁵⁵.

⁵⁵ Ibidem; zob. także: *Dwa delikty adwokata – musi być kara łączna*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/dwa-delikty-adwokata-musi-byc-kara-laczna,507162.html> (data dostępu: 13.12.2024).

Kara łączna i orzeczenie łączne w aktualnie obowiązującej ustawie o radcach prawnych z dnia 6 lipca 1982 r.

W tym miejscu należy jeszcze wskazać, że zgodnie z treścią ust. 1 art. 65[1] aktualnie obowiązującej ustawy o radcach prawnych z dnia 6 lipca 1982 r.⁵⁶ w przypadku jednoczesnego ukarania za kilka przewinień dyscyplinarnych sąd dyscyplinarny wymierza karę za poszczególne przewinienia, a następnie karę łączną. Zgodnie zaś z ust. 2 tego przepisu przy orzekaniu takiej kary łącznej stosuje się następujące zasady:

1) W sytuacji orzeczenia kary upomnienia i nagany wymierza się karę łączną nagany; 2) kary upomnienia oraz nagany nie podlegają łączeniu z karą pieniężną; 3) przy kilku karach pieniężnych łączna kara pieniężna nie może przekraczać sumy tych kar, a jednocześnie nie może być niższa od najwyższej z orzeczonych kar pieniężnych; 4) kara zawieszenia prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego ani kara zawieszenia w prawach aplikanta nie podlegają łączeniu z karami upomnienia, nagany ani karą pieniężną; 5) przy orzeczonych za kilka przewinień karach rodzajowo różnych i karze pozbawienia prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego lub wydalenia z aplikacji wymierza się odpowiednio karę łączną pozbawienia prawa do wykonywania zawodu radcy prawnego lub wydalenia z aplikacji, zaś w przypadku orzeczonych równocześnie kar pieniężnych karę tę orzeka się na zasadach przewidzianych w pkt 3.

W świetle ust. 3 wspomnianego przepisu, w sytuacji gdy obwiniony popełnił dwa przewinienia lub więcej przewinień dyscyplinarnych, zanim zapadło pierwsze, choćby nieprawomocne orzeczenie co do któregośkolwiek z nich, wydaje się orzeczenie łączne, o ile orzeczone kary podlegają łączeniu według zasad przewidzianych w ust. 2 art. 65. Orzeczenie łączne jest więc tutaj w pewien sposób wzorowane na występującej w prawie karnym konstrukcji wyroku łącznego. Na wzór postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym zastosowanie ma tutaj również orzekanie przez sąd dyscyplinarny kary łącznej.

Można zauważyć, że ustawodawca przyjął w tym zakresie podobne rozwiązania, jakie występują na gruncie ustawy Prawo o adwokaturze. Należy zatem stwierdzić, że sąd dyscyplinarny nie może jednostkowych kar dyscyplinarnych łączyć w dowolny sposób w karę łączną. Orzekając taką karę, ma on obowiązek stosować zasady określone w treści art. 65[1] ust. 2 ustawy o radcach prawnych i jest w tym zakresie związany określonymi przez ustawodawcę dyrektywami. Zgodnie z zasadą absorpcji przy orzekaniu kary łącznej dochodzi tutaj do pewnego rodzaju „wchłonięcia” kary łagodniejszej przez karę bardziej surową, bowiem jeśli np. sąd orzeka kary upomnienia oraz nagany, to wymierza łączną karę nagany. Natomiast w przypadku orzekania kilku kar rodzajowo różnych (za popełnienie różnych deliktów) oraz kary pozbawienia prawa wykonywania zawodu radcy prawnego

---

⁵⁶Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 1982 r., Nr 19, poz. 145).

(czy też wydalenia z aplikacji), sąd dyscyplinarny orzeka tylko jedną karę łączną w postaci kary pozbawienia prawa wykonywania zawodu radcy prawnego (odpowiednio: wydalenia z aplikacji). Łączeniu nie podlega kara zawieszenia prawa wykonywania zawodu radcy prawnego (podobnie jak kara zawieszenia w prawach aplikanta) – sąd nie może jej połączyć z karami upomnienia, nagany bądź też karą pieniężną. Natomiast jest obowiązany połączyć ją z „karą dodatkową” (środkiem dyscyplinarnym) w postaci zakazu wykonywania patronatu, a nadto fakultatywnie może połączyć z obowiązkiem przeproszenia pokrzywdzonego⁵⁷.

Pewnego rodzaju uznaniowość w ramach ustalania kary łącznej dotyczy przede wszystkim wysokości kary pieniężnej określanej na podstawie art. 65[1] ust. 2 pkt 3 ustawy o radcach prawnych. Zgodnie z art. 71 ust. 2a wspomnianej ustawy prawomocne orzeczenie w zakresie kary pieniężnej oraz kosztów postępowania stanowi tytuł egzekucyjny w rozumieniu art. 777 Kodeksu postępowania cywilnego⁵⁸ i po nadaniu mu klauzuli wykonalności przez sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę sądu dyscyplinarnego, który wydał to orzeczenie, podlega wykonaniu w drodze egzekucji prowadzonej w trybie tej ustawy. W takim postępowaniu egzekucyjnym czynności przewidziane dla wierzyciela podejmuje dziekan rady okręgowej izby radców prawnych, której ukarany był członkiem, w dacie uprawomocnienia się rozstrzygnięcia w zakresie orzeczonej kary pieniężnej oraz kosztów postępowania dyscyplinarnego (art. 71 ust. 2b ustawy o radcach prawnych)⁵⁹. Podobnie jak w ustawie Prawo o adwokaturze, za jeden delikt dyscyplinarny sąd orzeka tylko jedną karę dyscyplinarną. Zatem gdy sąd ukarze obwinionego jednocześnie za kilka przewinień, wówczas wymierza konkretne kary za poszczególne popełnione przez niego przewinienia, a następnie obligatoryjnie orzeka karę łączną. Wówczas kara łączna w pewien sposób zastępuje poszczególne kary jednostkowe⁶⁰. Można zatem stwierdzić, że rozwiązania dotyczące orzekania kary łącznej i wydania orzeczenia łącznego w przypadku radców prawnych są tożsame z tymi, które zostały przyjęte na gruncie ustawy Prawo o adwokaturze.

Podsumowanie

Podsumowując niniejsze rozważania, można stwierdzić, że kwestia wymiaru kary łącznej orzekanej przez adwokackie sądy dyscyplinarne stanowi ważną materię o znaczeniu praktycznym, która może czasami powodować różne wątpliwości dotyczące jej zastosowania. Brak właściwego orzeczenia o karze łącznej może być podstawą nawet do uchylecia wyroku sądu dyscyplinarnego. W świetle aktualnie

⁵⁷J. Zaleśny, *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych*, Warszawa 2022, s. 46–47.

⁵⁸Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., Nr 43, poz. 296).

⁵⁹*Kary dyscyplinarne w ustawie o radcach prawnych*, https://www.temidium.pl/arttykul/kary_dyscyplinarne_w_ustawie_o_radcach_prawnych-5620.html (data dostępu: 13.12.2024).

⁶⁰T. Niedziński, [w:] T. Scheffler (red.), *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, Warszawa 2022, komentarz do art. 651.

obowiązującej ustawy Prawo o adwokaturze, zgodnie z treścią art. 84, w przypadku jednoczesnego ukarania za kilka przewinień dyscyplinarnych, sąd dyscyplinarny wymierza karę za poszczególne przewinienia, a następnie karę łączną. Aktualnie obowiązujący znowelizowany przepis art. 84 wskazanej ustawy – w odróżnieniu od jego poprzedniego brzmienia, ograniczającego się tylko do wskazania zasad łączenia kar w orzeczeniu łącznym – reguluje również kwestie związane z przesłankami wydania orzeczenia łącznego na zasadach analogicznych do unormowanego w k.k. wyroku łącznego. Zasady łączenia kar zostały enumeratywnie i ściśle określone w art. 84 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze. Istotne jest przy tym to, że za każde popełnione przewinienie sąd może wymierzyć tylko jedną karę dyscyplinarną, a kary niepodlegające łączeniu wykonuje się jednocześnie. Wyjątek stanowią kary zawieszenia w czynnościach zawodowych, których kolejność wykonywania określa dziekan.

Trzeba zaakcentować, że w przypadku orzeczenia kary wydalenia z adwokatury i innych kar kara łączna obejmuje wydalenie z adwokatury. Wyjątkiem jest jednak sytuacja, gdy obok kary wydalenia z adwokatury sąd wymierzył karę lub kary pieniężne – wówczas podlegają one wykonaniu na zasadzie określonej w treści art. 84. ust. 2 pkt 3. Zasady dotyczące wymierzania kary łącznej mają odpowiednie zastosowanie w przypadku orzeczenia łącznego, które jest wydawane, gdy obwiniony popełnił dwa lub więcej przewinień dyscyplinarnych, zanim zapadło pierwsze, choćby nieprawomocne orzeczenie co do któregośkolwiek z nich⁶¹.

Podobne rozwiązania w zakresie orzekania o karze łącznej i związane z wydaniem orzeczenia łącznego przyjął ustawodawca na gruncie ustawy o radcach prawnych z dnia 6 lipca 1982 r. Przyjmuje się co do zasady, że przy orzekaniu o karze łącznej nie jest wymagane określenie okresów odbytych dotychczas kar zaliczonych na poczet kary łącznej. Zgodnie z treścią odpowiednio stosowanego w tym zakresie art. 577 k.p.k. w orzeczeniu łącznym trzeba, w „miarę potrzeby”, wymienić okresy zaliczone na poczet kary łącznej. Należy zatem stwierdzić, że przepis ten nie nakłada na sąd orzekający w przedmiocie kary łącznej obowiązku wyznaczania takich okresów, lecz jedynie możliwość takiego wskazania⁶².

Ważna zmiana nastąpiła w związku z nowelizacją ustawy Prawo o adwokaturze, dokonanej ustawą z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 12 sierpnia 2014 r., bowiem dokonana wówczas modyfikacja art. 82 ust. 1 spowodowała zmianę podstawy wyliczenia wysokości kary pieniężnej nakładanej na obwinionego. Odstąpiono od oparcia wysokości takiej kary na kwocie podstawowej składki izbowej, zastępując ją obowiązującą w dacie popełnienia przewinienia przypisanego obwinionemu kwotą minimalnego wynagrodzenia za pracę. W ten sposób wyeliminowana została

⁶¹ K. Ceglarska-Pilat, M. Zbrojewska, [w:] P. Kruszyński (red.), op. cit., s. 241–242; M. Kulik, *Kary dyscyplinarne w ustawie o radcach prawnych. Próba analizy systemowej*, „Studia Iuridica” 2022, nr 93, s. 164–171.

⁶² Postanowienie SN z 24 kwietnia 2014 r., sygn. akt V KK 49/14, Lex nr 1466588; R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 445–446.

możliwość wystąpienia w praktyce sytuacji, gdy sąd dyscyplinarny, wymierzając dwóm obwinionym taką samą karę dyscyplinarną za to samo przewinienie, orzekał ją w różnej wysokości ze względu na różną przynależność izbową adwokatów. Obecnie doszło więc do ujednoczenia dyscyplinarnych kar pieniężnych na poziomie ogólnokrajowym.

Wymierzając karę pieniężną (którą ustawa szczególna określa kwotowo), sąd powinien mieć na uwadze m.in. dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe (ilekroć ustawa szczególna nie określa dolnej granicy ustawowego zagrożenia grzywną określoną kwotowo, granicę tę ustala się na 100 zł). Należy stwierdzić, że takie rozwiązanie zasługuje na aprobatę, ponieważ sąd, wymierzając karę pieniężną, nie powinien określać jej wysokości w sposób całkowicie dowolny. Słusznie wskazuje się, że wprawdzie górna granica kary łącznej nie powinna przekraczać sumy jednostkowych kar pieniężnych, przy czym jednocześnie drugim ograniczeniem jest tu wysokość najwyższej możliwej do orzeczenia kary jednostkowej, tj. do dwunastokrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę⁶³.

Trzeba również podkreślić, że w świetle stanowisk sądów wyrażonych w orzecnictwie terminy przedawnienia wykonania kary dotyczą kar jednostkowych, nie zaś kary łącznej i biegną od uprawomocnienia się każdego konkretnego wyroku skazującego, niezależnie od tego, czy w późniejszym czasie zapadły następnie orzeczenia modyfikujące jej wymiar. Wprawdzie poszczególne kary jednostkowe stanowią podstawę ukształtowania wymiaru kary łącznej, jednak mają one w tym przypadku znaczenie autonomiczne. Należy bowiem zauważyć, że na gruncie prawa karnego wykonanie kary łączy się ze ściśle określonym w wyroku przestępstwem, za które ją orzeczono, i dotyczy to tej kary, a nie kary łącznej obejmującej poszczególne kary wymierzone za zbiegające się przestępstwa. W związku z tym trafnie przyjmuje się, że przedawnienie wykonania kary powinno być ustalone *in concreto* w odniesieniu do każdej z poszczególnych kar⁶⁴. Natomiast gdyby uznać, że po wydaniu orzeczenia (wyroku) łącznego kwestia przedawnienia wykonania kary sprowadza się tylko do przedawnienia wykonania kary łącznej, to w praktyce mogłyby pojawiać się czasami takie sytuacje, że wymierzenie kary łącznej w orzeczeniu (wyroku) łącznym pogarszałoby sytuację skazanego⁶⁵. Można zatem stwierdzić, że ustalenia te należy „odpowiednio” odnieść na grunt orzekania o karze łącznej i wydania orzeczenia łącznego przez adwokackie (i radcowskie) sądy dyscyplinarne.

⁶³K. Ceglarska-Piłat, M. Zbrojewska, [w:] P. Kruszyński (red.), op. cit., s. 237–238; R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 440–441.

⁶⁴Uchwały SN: z 21 września 1978 r., sygn. akt VII KZP 26/78, OSNKW 1978, Nr 11, poz. 126 i z 25 marca 2003 r., sygn. akt I KZP 4/03, OSNKW 2003, Nr 3–4, poz. 27; postanowienie SN z 2 marca 2006 r., sygn. akt I KZP 57/05, OSNKW 2006, Nr 1, poz. 672.

⁶⁵R. Baszuk, W. Marchwicki, [w:] P. Piesiewicz (red.), op. cit., s. 445–446 i 474.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Chojniak Ł., *O wybranych problemach ze stosowaniem materialnego prawa dyscyplinarnego adwokatów z perspektywy gwarancji obwinionego do rzetelnego postępowania*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22, nr 1.
- Czeszejko Z., Krzemiński Z., *Odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów*, Warszawa 1971.
- Grześkowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, 2021, Legalis.
- Konarska-Wrzosek V., *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002.
- Kruszyński P. (red.), *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Kulik M., *Kary dyscyplinarne w ustawie o radcach prawnych. Próba analizy systemowej*, „Studia Iuridica” 2022, nr 93.
- Petasz P., *Granice kary łącznej grzywny i wysokości stawki dziennej w wyroku łącznym. Glosa do uchwały SN z dnia 29 października 2012 r., I KZP 17/12*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2015, nr 3.
- Piesiewicz P. (red.), *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Przestrzelski M., *Przedawnienie wykonania kary orzeczonej wyrokiem łącznym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2014, nr 1.
- Rybczyński S., *Z problematyki kar dyscyplinarnych w sprawach adwokatów*, „Palestra” 1963, nr 5.
- Scheffler T. (red.), *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, Warszawa 2022.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2021, Lex.
- Zalesny J., *Odpowiedzialność dyscyplinarna radców prawnych*, Warszawa 2022.
- Zawadzki K., *Kara łączna w postępowaniu dyscyplinarnym*, „Palestra” 1968, nr 2.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 marca 1959 r. o postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach adwokatów (Dz.U. z 1959 r., Nr 21, poz. 134).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 1964 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatom i aplikantom adwokackim (Dz.U. z 1965 r., Nr 2, poz. 7).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 1983 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatom i aplikantom adwokackim (Dz.U. z 1983 r., Nr 68, poz. 307).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lipca 1998 r. w sprawie postępowania dyscyplinarnego w stosunku do adwokatów i aplikantów adwokackich (Dz.U. z 1998 r., Nr 99, poz. 635).

- Ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. z 1959 r., Nr 8, poz. 41).
- Ustawa z dnia 19 grudnia 1963 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. z 1963 r., Nr 57, poz. 309).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., Nr 43, poz. 296).
- Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 1982 r., Nr 16, poz. 124).
- Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 1982 r., Nr 19, poz. 145).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 554 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 marca 2007 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2007 r., Nr 80, poz. 540).
- Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy, ustawy Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589).
- Ustawa z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2014 r., poz. 993).

Orzecznictwo

- Orzeczenie Wyższej Komisji Dyscyplinarnej z 6 lutego 1960 r. w sprawie WKD 99/59.
- Postanowienie SA we Wrocławiu z 8 lutego 2010 r., sygn. akt II AKzW 47/10, Lex nr 568547.
- Postanowienie SN z 2 marca 2006 r., sygn. akt I KZP 57/05, OSNKW 2006, Nr 1, poz. 672.
- Postanowienie SN z 9 stycznia 2013 r., sygn. akt III KK 346/12, Lex nr 1277751.
- Postanowienie SN z 24 kwietnia 2014 r., sygn. akt V KK 49/14, Lex nr 1466588.
- Postanowienie SN z 1 września 2016 r., sygn. akt SDI 40/16, Lex nr 2141234.
- Postanowienie SN z 22 września 2016 r., sygn. akt III KK 140/16, Legalis.
- Uchwała składu 7 sędziów SN z 14 lutego 1967 r., sygn. akt 42/66, „Palestra” 1967, nr 10-11.
- Uchwała SN z 21 września 1978 r., sygn. akt VII KZP 26/78, OSNKW 1978, Nr 11, poz. 126.
- Uchwała SN z 25 marca 2003 r., sygn. akt I KZP 4/03, OSNKW 2003, Nr 3-4, poz. 27.
- Uchwała SN z 28 września 2006 r., sygn. akt I KZP 8/06, OSNKW 2006, Nr 10, poz. 87.
- Uchwała SN z 29 października 2012 r., sygn. akt I KZP 17/12, OSNKW 2012, Nr 12, poz. 123.
- Uchwała SN z 17 stycznia 2013 r., sygn. akt III CZP 57/12, OSNC 2013, Nr 6, poz. 69.
- Wyrok SA w Gdańsku z 10 kwietnia 2013 r., sygn. akt II AKa 95/13, Lex nr 1419013.
- Wyrok SA w Katowicach z 6 kwietnia 2017 r., sygn. akt II AKa 83/17, Lex nr 2333060.
- Wyrok SA w Lublinie z 12 lipca 2018 r., sygn. akt II Aka 133/18, Legalis.
- Wyrok SA w Szczecinie z 6 lipca 2017 r., sygn. Akt II Aka 84/17, Legalis.

- Wyrok SA w Warszawie z 20 listopada 2019 r., sygn. akt II AKa 211/19, Lex nr 3069823.
Wyrok SA w Warszawie z 26 czerwca 2020 r., sygn. akt II AKa 76/20, Lex nr 3046974.
Wyrok SN z 3 lutego 2006 r., sygn. akt II KK 346/05, OSNKW 2006, Nr 3, poz. 30.
Wyrok SN z 15 października 2008 r., sygn. akt IV KK 113/08, Lex nr 469408.
Wyrok SN z 9 października 2012 r., sygn. akt WA 22/12, Legalis.
Wyrok SN z 25 lipca 2013 r., sygn. akt SDI 13/13, Lex nr 1375237.
Wyrok SN z 18 lipca 2014 r., sygn. akt SNO 34/14, Lex nr 1490294.
Wyrok SN z 16 kwietnia 2015 r., sygn. akt V KK 407/14, Lex nr 1683375.
Wyrok SN z 8 grudnia 2016 r., sygn. akt II KK 372/16, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2017, Nr 2, poz. 3.
Wyrok SN z 27 października 2020 r., sygn. akt I KK 24/20, Lex nr 3277503.
Wyrok SN z 14 stycznia 2021 r., sygn. akt II DK 15/21, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/ii%20dk%2015-21.pdf>.
Wyrok SN z 10 lutego 2021 r., sygn. akt II DK 16/21, Lex nr 3119633.

Źródła internetowe

- Dwa delikty adwokata – musi być kara łączna*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/dwa-delikty-adwokata-musi-byc-kara-laczna,507162.html>.
Kary dyscyplinarne w ustawie o radcach prawnych, https://www.temidium.pl/arttykul/kary_dyscyplinarne_w_ustawie_o_radcach_prawnych-5620.html.

Cumulative punishment adjudicated by bar disciplinary courts – some selected reflections

Summary

An important issue to which more attention should be paid, as it raises many different doubts in practice, is the issue of the size of the cumulative penalty imposed by the disciplinary courts of attorneys. In light of the current Law on the Legal Profession of Lawyers¹ in accordance with the wording of Article 842: 1. In the event of simultaneous punishment for several disciplinary offenses, the disciplinary court shall impose a penalty for individual offenses and then a cumulative penalty. 2. The following rules shall apply in the adjudication of the cumulative penalty: 1) if the penalty of admonishment and reprimand is adjudged, a combined penalty of reprimand shall be imposed; 2) the penalties of admonishment and reprimand shall not be combined with a monetary penalty; 3) with monetary penalties, the combined monetary penalty shall not exceed the sum of these penalties and shall not be less than the highest of the monetary penalties adjudged; 4) the penalty of suspension from professional activity

shall not be combined with the penalties of warning, reprimand and pecuniary penalty; 5) in the case of penalties of different types and the penalty of expulsion from the Bar imposed for several offenses, the combined penalty of expulsion from the Bar shall be imposed, and in the case of concurrent pecuniary penalties, the penalty shall be imposed according to the rules provided for in paragraph 3. 3. In the event that the defendant committed two or more disciplinary offenses before the first, even if invalid, ruling on any of them, a joint ruling shall be issued, provided that the punishments imposed are cumulative according to the rules provided for in paragraph (2).

The rules provided for the adjudication of the aggregate penalty shall be applied accordingly in the case of the issuance of a cumulative sentence. Therefore, the purpose of this publication is an in-depth analysis of selected aspects related to the adjudication of the aggregate penalty regulated by the Law on the Bar. Thus, attention should be paid to, among others, on such issues as: the cumulative penalty against the background of the evolution of the Polish legislation; the cumulative penalty in the current state of the law; the problem of adjudicating the cumulative penalty in the case of punishment with two or more unitary penalties; the issue of issuing a cumulative ruling, the impact of the statute of limitations of criminality and the statute of limitations of execution of the penalty on the decision on the cumulative penalty; the problem of determining the periods of served sentences credited towards the cumulative penalty; the lack of a ruling on the cumulative penalty as a basis for revoking the judgment; the cumulative penalty in the currently effective Law on Legal Advisers of July 6, 1982.

Keywords: cumulative judgment, cumulative adjudication, bar, bar ethics, bar disciplinary courts, disciplinary penalties